

Твій рідний край на території України. Черкаська область

Робота вчителів початкових класів
Черкаської загальноосвітньої
школи І-ІІІ ст. № 7
Черкаської міської ради
Черкаської області

Колосової А.І. , Кудрі В.В.

Економіко – географічне положення

Черкаську область в складі України утворено 7 січня 1954 року. До складу нової області ввійшли 3 міста обласного підпорядкування – Черкаси, Сміла, Умань і 30 районів Київської, Полтавської, Кіровоградської та Вінницької областей.

Черкаська область розташована на Східноєвропейській рівнині, в басейні середньої течії Дніпра, в центральній частині України. Площа області – 20,9 тис. квадратних км, це 3,5% площі країни або 18 місце в Україні. Адміністративний центр області – місто Черкаси.

Відстань від Черкас до Києва залізницею 240 км, шосейними дорогами 186 км. Черкаська область поділяється на 20 адміністративних районів

- 1.Городищенський
- 2.Драбівський
- 3.Жашківський
- 4.Звенигородський
- 5.Золотоніський
- 6.Кам'янський
- 7.Канівський
- 8.Катеринопільський
- 9.Корсунь-Шевченківський
- 10.Лисянський
- 11.Маньківський
- 12.Монастирищенський
- 13.Смілянський
- 14.Тальнівський
- 15.Уманський
- 16.Христинівський
- 17.Черкаський
- 18.Чигиринський
- 19.Чорнобаївський
- 20.Шполянський

Черкащина межує з такими областями
На півночі – з Київською (межа 340 км)
На сході – з Полтавською (межа 212 км)
На півдні – з Кіровоградською (межа 388 км)
На заході – з Вінницькою (межа 124 км)

Крайні точки області.

Північна – на північ від села Кононівка Драбівського району.

Південна – на південь від села Колодисте Уманського району.
Західна – на південний захід від села Коритня Монастирищенського району.
Східна – на південний схід від села Стецівка Чигиринського району.

Територія області простягнулась із південного заходу на північний схід на 245 км. Із півночі на південь – 150 км.

Герб Черкаської області : лазуровий іспанський щит із зображенням золотого сонячного диска , з центру якого виходять три золоті колоски пшениці. Щит обрамлено орнаментом із портретом Т.Г.Шевченка.

Прапор області – прямокутне полотнище, обрамлене жовтою каймою з гербом області в центрі.

Черкащина займає вигідне географічне положення. Її територією проходять важливі залізничні та авто магістралі. Область перетинає головна водна артерія України – р. Дніпро. Це положення відіграє важливу роль у формуванні економіки області. Більшість підприємств області, а також ряд міст (Черкаси, Сміла, Канів, Золотоноша) знаходяться недалеко від Дніпра.

Область добре зв'язана транспортними магістралями з м. Київ, Донбасом, причорноморськими областями України.

Рельєф (форми поверхні).

Вцілому рельєф Черкаської області рівний та злегка хвилястий та горбистий. Територія поділяється на дві частини – Правобережну та Лівобережну. Вся правобережна частина розміщена в межах Придніпровської височини і відповідає Українському щиту . В різних місцях Правобережжя височина погорбована (більше 3000 горбів, що чергується з пониженнями).

Найвища точка Черкаської області знаходиться на одному з пагорбів, що розташований на захід від Монастирища. Абсолютна висота точки 275 м. Височина розчленована глибокими ярами та річковими долинами: Гірський і Гнилий Тікич, Вільшанка, Рось, Тясмин.

Особлива різновидність рельєфу Придніпровської височини – Канівське, Букачівське, Мошногірське підняття. Канівські гори та Мошногір'я – це гірська країна в мініатюрі. Довжина Канівських гір – 70 км. Ширина – 35 км. Площа 900 кв. км. В рельєфі виділяються підвищення – гора Тарасова, Мар'яна, Княжа, Смілянська.

В східній частині Правобережжя, в нижній течії рік Вільшанка і Ірдинь, розміщена заболочена Ірдино-Тясминська низовина. Типово низовинний рельєф поширений на Лівобережжі, бо розташований в межах Придніпровської низовини. Це злегка хвиляста рівнина. Абсолютні висоти тут не перевищують 150 м.

Вцілому рівний та злегка хвилястий рельєф Черкаської області зручний для будівництва народногосподарських об'єктів, в тому числі для прокладання шляхів сполучення трубопроводів, інших елементів виробничої та соціальної інфраструктури.

Водойми.

Внутрішні води області представлені річками, озерами, болотами, підземними водами, штучними водоймами.

Річки.

Річкова система добре розвинута. Територією Черкащини протікає 1037річок загальною довжиною близько 7,6 тис. км в тому числі 181 річка завдовжки понад 10 км. Східна частина території області відноситься до басейну середньої течії Дніпра (площа басейну 12,5тис. кв. км), західна частина – до басейну Південного Бугу (8,4тис кв. км).

В межах Черкащини Дніпро приймає притоки: Рось із Росавою, Тясмин із Гнилим Ташликом та Ірдинкою, Вільшанку (праві); Супій, Золотоношку, Чумгак (ліві).

Основні ріки басейну Південного Бугу на території області – Гірський Тікич і Гнилий Тікич із Шполкою, Велика Вись, Ятрань з Уманкою, Синиця (ліві притоки).

Річки поділяються на великі (площа водозбору понад 50тис. кв. км), середні (2 – 50 тис. кв. км), малі (менше 2 тис. кв. км)

Територією Черкаської області протікає 1 велика річка – Дніпро та 7 середніх річок: Велика Вись, Гірський Тікич, Гнилий Тікич, Рось, Супій, Тясмин, Ятрань.

Озера та штучні водойми.

На території області є багато озер. Вони невеличкі і розташовані в основному в заплавах річок.

В області споруджено 37 водосховищ і понад 2,3тис. ставків. Найбільші водосховища в межах області – Канівське та Кременчуцьке, які утворилися перед греблями гідроелектростанції на Дніпрі.

Болота.

В області близько 68 тис. га заболочених і майже 1,3тис. га перезволожених земель, не придатних для сільськогосподарського використання. Найбільшим є Ірдинське болото, що розташоване на Ірдино – Тясминській низовині в улоговині долини Дніпра в межах Черкаського та Смілянського районів. Площа його – 5,5тис.га. Ірдинське болото має велике гідрологічне значення і використовується для добування торфу.

Підземні води.

На території області відкриті джерела вод з високим рівнем мінералізації.

Звенигородська мінеральна вода багата на радон, залізо, сірковуглець, використовується для лікування захворювань опорно - рухового апарату, нервової системи. Тальнівська вода близька до кисловодського нарзану.

„Мошногірська”, „Славутич” із Мошногір’я використовується для лікування органів травлення. Біля села Коробівка Золотоніського району мінеральні води мають гастроентерологічну дію.

Головною проблемою водних ресурсів області було і залишається їх раціональне використання.

Населення.

Загальна кількість населення 1368,8 тис. осіб.

Статистика свідчить : більшість населення Черкащини – жінки. Жінок – 746000 (54, 5%). Чоловіків – 623000 (45,5%). Міське населення переважає над сільським. Чоловіків і селян менше приблизно на однакову кількість – 100тис. осіб.

На території області проживають майже 70 національностей і народностей.

	Кількість (тис. осіб)	%
Українці	1301,2	93,1
Росіяни	75,6	5,4
Білоруси	3,9	0,3
Молдавани	1,6	0,1
Євреї	1,5	0,1
Інші	14,5	1,0

Із 932 релігійних організацій Черкащини 907 – християнські. Православних найбільше – 581. Проте є й католики, протестанти, іудеї, мусульмани та представники новітніх релігійних течій.

Найбільше в області людей віком 40 – 49 років (14,5%) , а найменше – 0 – 9 років (8,7%).

Середня тривалість життя в області – 69 років, у чоловіків – 63 роки, у жінок – 74 роки.

Погода в рідному краї

Кліматоутворюючі чинники.

До них відносять сонячну радіацію та циркуляцію атмосфери. В середньому за рік земна поверхня Лівобережжя та північно - східної частини Правобережжя отримує 95 ккал/см^2 а на південному заході області 100 ккал/см^2 сонячного тепла. Отже, радіаційний баланс в області складає 40 ккал/см^2 а рік. Більша частина сонячної радіації припадає на теплий період року, особливо на травень – вересень. Днів без сонця мало, а літом, як правило, дні без сонця майже відсутні.

Над областю часто проходять циклони (понад 45 разів на рік) та антициклони (понад 35 разів на рік). Але днів з антициклонами на рік більше ніж із циклонами, що пояснюється меншою рухливістю антициклонів. Від циклонів та пов'язаних з ним атмосферних фронтів залежить кількість опадів. Загальні риси клімату області обумовлюють панування помірних континентальних мас та вплив трансформованих морських.

Вологі атлантичні повітряні маси взимку приносять відлиги, танення снігового покриву, зрідка снігопади, ожеледі, а влітку та восени хмарну погоду з тривалими опадами і туманами. Ці повітряні маси приносять основну частину атмосферних опадів.

Вторгнення континентальних повітряних мас взимку призводить до значних похолодань, а влітку супроводжується жаркою та сухою погодою. Всі кліматоутворчі чинники впливають на те, що клімат в області помірно континентальний, континентальність якого зростає із заходу на схід. Зима м'яка з частими відлигами, літо тепле, дещо посушливе.

Вплив кліматоутворюючих чинників на клімат Черкаської області

Кліматоутворюючі чинники

Особливості клімату

1. Розміщення в помірних широтах.	Помірний кліматичний пояс
2. Панування помірних континентальних і вплив помірних морських повітряних мас.	Клімат помірно континентальний
3. Витянутість території із заходу на схід	Континентальність зростає із заходу на схід.
4. Рівнинність території	Вторгнення арктичних (з півночі) та тропічних (з півдня) повітряних мас.
5. Часте проходження циклонів та антициклонів.	Часті та різкі зміни погоди.

Температура повітря.

Найхолодніший місяць року – січень із середньою температурою $-5,9^{\circ}\text{C}$, а найтепліший – липень із середньою температурою $+20,1^{\circ}\text{C}$. Середньорічна температура складає $+7,3^{\circ}\text{C}$. Абсолютний максимум температури був зафіксований 10 серпня 1951 року у Черкасах $+38,5^{\circ}\text{C}$, а абсолютний мінімум 17 січня 1963 року у Черкасах $-33,9^{\circ}\text{C}$

Безморозний період в середньому триває 250 днів.

Середня кількість опадів складає 450 – 550 міліметрів. Більшість випадає у весняно – літній період.

Переважають північно-західні вітри при середній швидкості 3-8 м/с.

Несприятливі та небезпечні погодні явища.

Серед явищ природи, що пов'язані з погодою і негативно впливають на господарство та здоров'я людей, виділяють:

1) Посушливі явища

Виникає посуха в теплий період року, коли температура повітря висока, а майже не випадають опади. Призводять до загибелі рослин.

Число днів із суховіями в межах області коливається від 5 до 10.

2) Значні та великі опади, грози, град.

На Черкащині бувають зливи з градом, які негативно позначаються на врожаї сільськогосподарських культур.

3) Сильний вітер і явища, пов'язані з ним.

Бувають пилові бурі. Взимку спостерігаються хуртовини.

4) Туман і ожеледно-паморозні утворення.

Бувають небезпечні густі тумани з видимістю менше 50 метрів. Ожеледь – дуже небезпечне явище для літаків, на дорогах, що збільшує кількість дорожньо-транспортних пригод.

5) Явища погоди пов'язані із змінами температури.

Великі заморозки призводять до загибелі сільськогосподарських культур. Небезпечні відлиги.

Метеорологічна служба прогнозує погоду та попереджає про небезпечні явища. На Черкащині діє 8 метеостанцій, найбільша в місті Черкаси.

Місцеві ознаки погоди можна спостерігати на явищах неживої природи, рослинах, тваринах.

Зміни ознак погоди, які можна спостерігати на явищах неживої природи

Вранці роса – до ясної погоди.

Дим з димарів стелиться – до погіршення погоди.

Сильно чути звуки – до дощу.

Вітер під вечір не стихає, а посилюється – до погіршення погоди.

Краплистий рясний дощ швидко проходить.

Зміни ознак погоди , які можна спостерігати на рослинах

Квітки мати-й-мачухи , кульбаби не розкриваються – до погіршення погоди.

Квітки латаття закриваються – до дощу.

Запашний тютюн дуже пахне – до дощу.

Листя квасениці склалося – до дощу.

З листків монстери стікають краплини води – до дощу.

Зміни ознак погоди , які можна спостерігати на тваринах

Піднялася мошка – до дощу.

Лісові пташки замовкли, не співають – до дощу.

Горобці голосно цвірінькають, купаються в калюжах – до потепління.

Ластівки високо літають – до хорошої погоди.

Мурашки ховаються в мурашники – до погіршення погоди.

Дощові черви на поверхні землі – до дощу.

Корисні копалини в рідному краї

На Черкащині виявлені всі групи корисних копалин: нерудних (неметалевих); паливних (нерудних); рудних (металевих).

Область багата на різні нерудні корисні копалини, серед яких особливо вирізняються будівельні матеріали та декоративне каміння.

Граніти різних типів, лабрадорити, пісковики, гнейси зустрічаються в Городищенському, Корсунь – Шевченківському, Уманському, Смілянському районах і використовуються як облицювальний матеріал, або як щебінь для будівельних і дорожніх робіт. Відклади граніту виходять на поверхню в межах найбільш піднятих територій на вододілах і в долинах рік Рось, Вільшанка, Тясмин, Гнилий і Гірський Тікич.

Магматити залягають поблизу міст Тальне, Лисянка, а також в Шполянському, Уманському, Звенигородському районах.

На схилах правих берегів річок, височин, ярів виходять на поверхню **піски**.

Зустрічаються **глини** – прекрасний будівельний матеріал. На Черкащині понад 400 родовищ різних глин.

Особливе значення мають поклади бентонітових і палигорськітових глин біля села Дашуківка Лисянського району (відкр. в 1949 році). Це родовище – одне з найбільших у світі. Його прогнозні запаси 20 000 000 тонн. Видобувають відкритим способом.

Використовують в металургії, нафтовій, хімічній, харчовій, целюлозно-паперовій, фарфоро-фаянсовій промисловості.

Є також і в Жашківському районі.

У Звенигородському районі розробляється Мурзинське родовище високоякісних вогнетривких глин – **каолінів**. Це цінна сировина, яка використовується для виготовлення фаянсу, фарфору, як наповнювач паперу, гуми, пластмас тощо.

В області розвідане одне з найбільших на Україні родовище каоліну – Новоселицьке (Катеринопільський район) та Неморозьке (Звенигородський район).

Глиниста порода **мергель** (цінна сировина для цегельної промисловості) є у Черкаському, Смілянському, Лисянському, Шполянському районах.

Відклади **вапняків** зустрічаються в нижніх горизонтах Дніпра і виходять на поверхню в районі Канева. Є тут відклади **гіпсу**, які крім цього району зустрічаються в Смілянському районі.

Серед паливних ресурсів переважає **буре вугілля, торф**.

Основні родовища **бурого вугілля** поширені на території Звенигородського (Рижанівське, Козацьке), Катеринопільського (Новоселицьке, Мокрокалигірське), Монастирищенського (Тарнавське), Тальнівського районів.

Торф (Ірдинське і Тясминське родовища). Є в Черкаському, Городищенському, Смілянському, Чигиринському і Драбівському районах.

Народний переказ про відкриття бурого вугілля.

Давно колись у Багачівському яру (Звенигородщина), що виходить до мальовничої долини річки Шполки, поселились втікачі гайдамаки. Хто не хотів на панів спину гнути, приходили у ці краї, ліпили на родючих землях хати-мазанки, а глиною мурували печі та груби.

Якось один пічник стулив піч козакові Оверкові. Затопили – горить аж гуде. Натопив Оверко раз нову піч, вдруге. Дивиться – щось неладне з нею діється. Вже й хмиз не кладуть, а з печі все вогнем пашить. Почала жінка по черені жар кочергою рівняти, але тут всі боки і стеля печі теж вогнем узялися. Од переляку молитися почала. Злякався був і хазяїн, а потім став міркувати, що й до чого, та де глину взяв.

Згадав Оверко, що глини для своєї печі він цього разу, здається, трохи темнішої накопав. І пішов знову по ту глину. Приніс додому клунок і на сухому гілляччі почав її палити, всім людям вогнище з диво – глини показувати.

Пройшло немало літ, таку глину помітили і в інших місцях і створили копальні.

Рудні корисні копалини у вигляді осадових залізних руд зустрічаються у Канівському, Смілянському, Шполянському районах. Корінних титанових – у Смілянському районі.

Ґрунти в рідному краї

Природа щедро наділила Черкащину родючими ґрунтами. Ґрунтовий покрив області складний і строкатий. Його складають 700 ґрунтових видозмін. Проте всі вони об'єднуються у 5 груп таких типів ґрунтів: **чорноземи, сірі лісові, дерново – підзолисті, лучні, болотні**.

Із загальної площі Черкаської області три четвертих припадає на чорнозем і більше 20% займають сірі лісові ґрунти.

Чорноземи - під лучно-степовою рослинністю, *ясно-сірі та сірі опідзолені* ґрунти – під лісами, *темно-сірі опідзолені* – поблизу лісів.

У заплавах річок, заболочених днищах балок і западинах поширені **лучно-болотні та болотні** ґрунти.

Торфво-болотні ґрунти та **торфовища** приурочені до заплав, а тому більшу частину року затоплюються водою.

В долинах Дніпра, Росі, Гірського та Гнилого Тікича та їх приток досить поширені **піщані та піщано-глинисті** ґрунти.

В заплавах рік Супій, Тясмин, Ірдинь та ін. – **торфові та лучно – болотні** ґрунти. Зустрічаються вони і на понижених ділянках над заплавних терас рік Дніпро, Рось та ін.

Особливості рельєфу правобережної частини області зумовив інтенсивний розвиток ерозії та змиву ґрунтів. Більша частина (чотири п'ятих) ріллі області знаходиться на ерозійно-небезпечних схилах (від 2^0 до 10^0 і більше крутизни). Еродовані ґрунти займають понад 1/5 ріллі області. Такі ґрунти дають урожай на 30 – 70% менший в порівнянні з не змитими ґрунтами.

Дуже велика ерозійна розчленованість у Канівському районі. Середня протяжність ярів досягає 4,25м/км. Великі площі ерозійних земель також в Чигиринському, Смілянському, Корсунь-Шевченківському, Звенигородському районах. Щорічно у середньому їх площа збільшується на 3 тис. га. За рахунок змиву ґрунтів середньорічна втрата гумусу в ґрунтах області складає близько 200тис. тонн.

Землі піддаються не лише водній, а й вітровій ерозії, окисленню та засоленню.

Тясминські піски насуваються на поля і сади.

Велику роботу в області з ерозією проводять підприємства лісового господарства і лісозаготівель, Канівська меліоративна станція. Проводяться роботи по створенню посадок, скверів, лісопарків, лісосмуг.

На околиці села Межиріч є своєрідний пам'ятник переможцям стихії. Так, ще в кінці минулого століття вода виносила з Канівських ярів у Дніпро біля 2млн. куб.м землі. Особливо небезпечним був Хмельницький яр або Гниловід.

Одного разу під час сильних літніх дощів за кілька годин грязево - кам'яні потоки повністю перекрили русло річки Рось. Вода затопила луки, а через кілька років на місці пасовищ (у межиріччі річок Росі та Росави) утворились болота.

Не дочекавшись допомоги , в 1903р. на сході волості селяни вирішили дати бій стихії. 10 років зусиль закінчилися перемогою. І на наступному сільському сході було вирішено в честь Праці, в честь Людини – переможця стихії поставити з валунів , що викинув потік , велику піраміду. Цей унікальний пам'ятник відкрито у 1914р.

10 років селяни цієї волості вели боротьбу тільки з одним яром. Примірно за такий же час невеликий колектив Канівської гідромеліоративної станції переміг яри району.

Тепер Канівська гідромеліоративна станція - відомий центр по боротьбі з ерозією ґрунтів . Лісомеліоратори розробили систему ґрунтозахисних лісонасаджень. Вирощують в основному дуб, білу акацію, плодові дерева, кущі.

Це турбота не лише про охорону природи , а й про її наступний розвиток.

Основні напрями охорони ґрунтів

1. Підвищення родючості.
2. Запобігання водній і вітровій ерозії.
3. Запобігання повторному засоленню.
4. Додержання суворої економії під час відведення земель для народногосподарського використання.
5. Проведення рекультивації угідь після торфовиробок.

Рослинництво в рідному краї

Черкаську область можна віднести до індустріально - аграрної , оскільки в основному обсязі виробництва частка промислової продукції становить 66%, а сільськогосподарської 34%.

В той же час в масштабах України Черкащина виробляє 2,6% промислової продукції і 4,5% сільськогосподарської.

Основою агропромислового комплексу на Черкащині становить сільське господарство, спеціалізацією якого є зерново – буряковий комплекс із розвинутим тваринництвом.

На Черкащині нараховується близько 1800 с/г підприємств, серед яких переважають фермерські господарства, с/г кооперативи, приватно – орендні підприємства.

За обсягом сільськогосподарського виробництва Черкаська область займає 8 місце в Україні, за врожайністю зернових культур – 1, за врожайністю соняшника – 2.

В структурі сільського господарства переважає рослинництво (66%). Спеціалізація рослинництва – вирощування зернових , насіння соняшника , картоплі , овочів , цукрових буряків.

У структурі посівних площ зернові займають 58% , технічні культури – 13% , кормові культури – 29%.

Основна зернова культура – *озима пшениця* , валовий збір якої складає понад 850 тис. тонн.

Вирощують також *кукурудзу , ячмінь , овес , просо , гречку , зернобобові*.

Ось як оспівує поле поет Максим Гаптар з с. Орловця Городищенського району.

Як розлились хліба –
морями!
Пливуть за дальній небокрай.
Іду , не втомлюючись , полями
І чую щедрий урожай.
Як пахне колосок дозрілий ,
важкий і теплий в цій порі...
У мирнім збіжжі
більше сили
аніж у атомнім ядрі.

(„Збіжжя”)

Серед технічних культур значне місце займає вирощування *цукрових буряків* , серед олійних – *соняшника* , серед волокнистих – *коноплі* , вирощуються також ефіроолійні культури. Досить великі площі зайняті під кормовими культурами , що необхідно для прискореного розвитку тваринництва.

Традиційним для Черкащини є садівництво.

Розвиток приміського господарства зумовив створення великих тепличних комбінатів.

Для господарства області особливе значення має харчова промисловість. Цукрова промисловість представлена в області 24 заводами. Найбільші з них – Черкаський цукрорафінадний, Цибулівський, Шполянський та ін. За рік виробляється понад 100 тисяч тонн цукру - піску. Кожний сімнадцятий кілограм цукру в Україні Черкаський.

Колись цукрові буряки вирощували лиш як овочеву культуру.

Буряки взяті в культуру з Азії з бур'янів близько 4 тис. років тому. Їх було завезено спочатку в Сірію і Грецію, пізніше в Рим. Торговим шляхом по чорному морю і Дніпру буряки потрапили у Київську Русь.

В 1747 році німецький вчений хімік Маркграф виявив у коренеплодах кристалічний цукор.

Буряки раніше були мало цукристими, але шляхом селекційної роботи були виведені нові сорти з великим вмістом цукру і врожайністю.

Були створені селекційні лабораторії при заводах (с. Верхнячка Хрестинівський район), які спочатку займались розмноженням елітного насіння, що завозилось із-за кордону.

Провідна роль у становленні Верхняцької дослідної станції належить Паншину Б.А., йому вдалося домогтись виділення для станції землі, коштів для придбання машин, лабораторного обладнання, матеріалів.

В 1929р. Країна відмовилась від закупівлі за кордоном сортового насіння.

У 1932р. Б. А. Паншину було присвоєно звання професора. Це видатний вчений – буряковод, селекціонер, організатор вітчизняного буряківництва.

В цьому ж році станцією був винайдений однонасінний плід цукрових буряків.

В ті далекі роки, щоб виростити урожай цукрових буряків, на лани виходили сотні тисяч людей. Вони проривали молоденькі рослини, так як з однієї насінини-клубочка витикалось по п'ять – шість пагінців. І одно росткове насіння було виведено у Верхнячці. Тепер Верхняцька елітно – насіннева станція одна з ведучих дослідних станцій України.

Мліївська сад станція ім. Симиренка Л.П., утворена в 1920 р., забезпечує господарства області високоякісними посадковими матеріалами. На станції виведено більше 100 сортів плодово ягідних культур.

Тваринництво в рідному краї

В нашому краї з давніх часів займалися розведенням *корів , коней , свиней , овець , птичі , а також мисливством , рибальством та бджільництвом.*

Зараз важливе місце у сільському господарстві Черкаської області займає тваринництво , провідними галузями якого є *скотарство , свинарство , птахівництво.* Розвинуте також *вівчарство , конярство , бджільництво.*

Господарства області виробляють м'ясо , молоко , яйця.

На молочних фермах сільськогосподарських підприємств області утримується 72% червонорябої та 26% чорнорябої породи , спроможних забезпечити щорічний надій не менше п'яти тисяч кг на голову .

Розведенням племінних свиней і забезпеченням тваринних ферм молодняком займаються чотири племзаводи та п'ятнадцять племферм.

На племзаводі „Воля” Золотоніського району виведено українську м'ясну породу великої рогатої худоби.

За виробництвом м'яса на душу населення Черкащина в Україні на першому місці , за виробництвом яєць – на другому , за середньодобовим приростом великої рогатої худоби – на третьому.

Рибальством на Черкащині займаються здавна. В річках водяться у великій кількості окунь , карась , щука , лящ , сом , судак , лин та ін. риби.

В останні роки великого значення набуло розведення кролів , бджільництво , звірівництво(норки , чорнобурі лисиці , нутрії та ін.)

Промисловість у рідному краї

За обсягом промислового виробництва Черкаська область займає 13 місце в Україні (близько 2 %). В області понад 300 промислових підприємств.

Промисловість Черкащини здавна була взаємопов'язана з сільським господарством, тому головною її галуззю в нашому краї – *харчова* – переробляє сільськогосподарську продукцію.

В області працює 24 цукрові заводи, 6 м'ясокомбінатів, 20 молокопереробних підприємств. За рік виробляється понад 100 тис. тонн цукру-піску та близько 30 тис. тонн цукру рафінаду. Кожний сімнадцятий кілограм цукру в Україні – черкаський.

В області виробляють різні продукти харчування. Серед них – *тваринне масло, сири, м'ясо та ковбасні вироби, м'ясні та овочеві консерви, кондитерські та макаронні вироби, мінеральна вода, спирт та лікєро-горілочні вироби, пиво і безалкогольні напої* та ін. в основному на місцевій сировині.

Оснóву розвинутого машинобудування та металообробки складають 70 підприємств, які випускають *обладнання та устаткування для підприємств харчової промисловості, а також машини та обладнання для тваринництва та виробництва кормів, верстати, технологічне обладнання для легкої промисловості, хімічне обладнання, медтехніка, обчислювальна техніка, оптичні прилади, телеграфна апаратура, деревообробні верстати, автобуси, парові котли, побутова техніка* тощо.

На чотирьох хімічних підприємствах області виробляють *аміак синтетичний, мінеральні добрива, синтетичні смоли, хімічні нитки та волокна*.

В Черкасах знаходяться два найбільші хімічні підприємства України: ВАТ з іноземними інвестиціями „АЗОТ” (виробляє 1/5 мінеральних добрив України) та ВАТ „ЧЕРКАСЬКЕ ХІМВОЛОКНО” (виробляє 1/2 хімічних ниток України).

На 31 підприємстві легкої промисловості виробляють *шовкові тканини, трикотажні, швейні, шкіргалантерейні вироби, взуття* та іншу продукцію.

Але підприємства області працюють не на повну потужність. Причина – відсутність сучасних технологій.

Паливна промисловість майже не розвинута в області, останнім часом припинили роботу підприємства вугільної промисловості.

Ведеться торфорозробка.

Енергетика представлена *Черкаською ТЕЦ , Канівською і двома невеликими (Стеблівська та Корсунь – Шевченківська) ГЕС , а також ВАТ „Черкасиобленерго”*. Потреби області в електроенергії та теплі забезпечуються але не повністю .

Працюють підприємства деревообробної галузі та будівельних матеріалів.

Чотири підприємства медичної промисловості займаються виробництвом *вітамінів (Уманський вітамінний завод) , медичних препаратів* , випускають майже 80 найменувань. Застосовуються вони в основному для лікування серцево-судинних захворювань, як протиастматичні, гістамінні, знеболюючі та жарознижуючі медпрепарати.

Поліграфічна промисловість представлена підприємствами у Драбові , Золотоноші , Смілі , Умані та ін. ЗАТ „Графія України одне з провідних підприємств України.

Природні угруповання рідного краю

Природні угруповання Черкащини поділяються на рослини і тварини лісів, степів, луків, прісних водойм, боліт.

Для Черкаської області, розташованої у лісостепу, характерне поєднання флори лісової і степової зони, тому дикоросла рослинність представлена деревними породами та чагарниками у вигляді лісів і лучним різнотрав'ям.

На жаль природна рослинність Черкащини зазнала істотних змін внаслідок господарської діяльності людини: степові простори розорані, на зміну значної частини лісів і боліт прийшли сільськогосподарські угіддя.

Кількість видів трав'янистих рослин на Черкащині значно більша, ніж дерев і чагарників разом узятих, деє понад 1000 видів.

Але, крім дикорослих, в Черкаській області є багато й культурних рослин, що люди вирощують на колгоспних ланах, фермерських господарствах, присадибних ділянках. Це зернові, технічні, плодово – ягідні та інші сільськогосподарські культури.

Розташування області в лісостеповій зоні обумовлює різноманітний видовий склад тварин. На території Черкащини налічується 66 видів ссавців, 280 видів птахів, 9 видів плазунів, 11 видів земноводних, 44 види риб.

Найчисленнішу групу представляють комахи, вони живуть в усіх угрупованнях. Серед них метелики, жуки, бабки, перетинчастокрилі та інші.

На території Черкаської області акліматизовано 4 види ссавців: плямистий олень, ондатра, єнотовидний собака, дикий кролик. Акліматизація всіх цих видів, крім дикого кролика, пройшла вдало.

ЛІСИ

Ліси на території області поширені нерівномірно: в західній частині і на Лівобережжі – дрібними острівцями, в центральній частині Правобережжя – великими масивами. Найбільшу площу займають широколистяні ліси. Серед деревних порід у лісах Черкащини переважають *дуб, ясен, граб, вільха, береза, тополя, сосна, клен, липа*. Значного поширення одержали такі дикорослі плодові дерева, як *горіх волоський, груша дика, черешня, яблуня лісова, горобина*. Серед кущів досить поширені *ліщина, калина, обліпиха, алича, кизил, бузина, терен, шипшина, бруслина, черемха* тощо.

На піщаних терасах Дніпра та деяких його приток зростають *дубово-соснові* ліси; зрідка невеличкими ділянками трапляються *грабово - дубово –соснові* ліси.

Національне багатство являє собою Черкаський бір – найбільший острівний масив (площа понад 28 тис. га) дубово - соснових лісів лісостепової зони України. Характерною особливістю цих мало порушених лісів є двоярусність. У першому деревному ярусі панує *сосна звичайна* (65% всіх насаджень). У другому – *дуб, вільха чорна, липа, клен, осика, береза бородавчаста, граб, верба*. Тут зустрічаються *ліщина, глід, шипшина, горобина, малина, дрік красильний, зіновать*. Трав'яний покрив густий, різноманітний. Типовими рослинами цих лісів є *орляк, суніці лісові, сон широколистий, конвалія, віхалка гілляста,*

куничник наземний, чебрець, цмин пісковий тощо. В Черкаському бору зростає реліктовий вид – *вовчі ягоди пахучі*.

Великою різноманітністю ссавців і птахів відрізняється **група тварин** лісів. Тут гніздяться птахи: *одуд, зяблик, іволга, дрозд, сойка, горлиця, дрімлюга* та інші. *Синиці, дятли, сови* живуть на Черкащині впродовж року. Є в лісах краю і хижі птахи: *великий яструб, малий яструб, орел-карлик, сова сіра, сова вухата, неясить*. У лісах області зустрічаються ссавці: *лось, кабан, козуля*, а з хижих – *борсук, лисиця, куниця*.

СТЕП

Степ – тип рослинності, утвореної угрупованнями, у складі яких переважають багаторічні трав'янисті рослини посушливих місць.

Проте у лучно – степовому рослинному покриві досить поширені й вологолюбні (лучні) рослини. Типовою флорою лучного степу є *ковила волосиста, бородач звичайний, тонконіг вузьколистий, костриця борозниста, келерія гребінчаста, шавлія степова, жабриця рівнинна, миколайчики польові, лещиця болотиста, підмаренник справжній, материнка звичайна* тощо.

Природна степова рослинність, колись дуже поширена, нині стала рідкістю та залишилась на природоохоронних територіях і крутих схилах ярів.

ЛУКИ

Луки збереглися в заплавах річок. Різотрав'я їх багате: *костриця лучна, тонконіг лучний, лисохвіст, польовиця тонка, конюшина лучна, повзуча, рожева, чина лучна, мишачий горошок, люцерна хмелевидна, осока гостра, верболізья лучне, тимофіївка, деревій, жовтець золотистий, шавлія лучна* тощо.

ПОЛЯ

Тварини поля - це, перш за все, гризуни: *ховрахи, хом'яки, полівки*, а також *хижі ссавці степові тхори*. Полюють на них хижі птахи, такі як *лунь польовий, зимняк*. До птахів полів відносяться також *сорокопуди, коноплянки, польові горобці, бджолоїдка, боривітер, кібчик*.

ПРІСНІ ВОДОЙМИ

В межах області протікає 1037 річок. Якщо скласти всі водойми Черкащини, то отримаємо річку завдовжки в 7,6 тис.км. Є багато озер та понад 2,3 тис. ставків. Озера в нашому краї невеличкі та розташовані в основному біля річок.

Найбільше в області озеро Криве поблизу Дніпра. В ньому живуть чорні та рижі бобри, які звідти розселились по річкам Рось і Росава.

Рослини водойм – на мілководді біля берегів – *осока, стрілолист, ситник*. Далі – густі зарості *очерету та рогозу*.

На водній гладі – *латаття біле, глечики жовті, маленька рослинка – ряска, жабурник звичайний, водорості*.

Група тварин водойм представлена в основному молюсками, рибами, земноводними, птахами. До великої групи птахів, що гніздяться в водоймах області або біля них, належать *норці, чирок- тріскунчик, широконосіка, шилохвіст*.

Під час осінньо – весняних перельотів на водоймах зупиняються *крохалі, гоголі, гагари, велика білолоба гуска, уліт*, а також інколи великий баклан, короткохвостий поморник.

Серед птахів водойм є хижаки – *лунь болотяний, чорна шуліка, скопа*.

Земноводні представлені *тритонами, жабами, ропухами*.

В річках, озерах, ставках, водоймах водяться *щука, плітка, ялець, краснопірка, верховодка, пічкур, ляц, чехоня, карась, короп, товстолобик, щиповка, окунь, судак, бички* тощо.

БОЛОТА

В рослинності боліт переважають високі трави та поширені вільшнякаи.

Підлісок у вільхових лісах складається з *верби попелястої, крушини ламкої, калини, черемхи* тощо. Високо травний покрив утворюють *очерет звичайний, рогіз широколистий, вузьколистий, осоки* тощо.

Болота є резервами лікарських рослин: *айру болотного, валеріани, алтеї лікарської, живокосту болотного, м'яти довголистої, омани* тощо.

Охорона природи в рідному краї

Природа впливає на умови життя і господарювання людей, а люди в свою чергу впливають на природу, використовуючи природні ресурси.

Кожна складова природи має свої особливості, потребує уважного ставлення та охорони.

За кількістю природоохоронних об'єктів (на Черкащині їх 414) область займає 6 місце в Україні.

Земна поверхня надра та ґрунти

В зв'язку з розвитком цукроваріння і заготівлі поташу в минулому столітті було масове винищення лісів. Багато ярів Черкащини виникло саме через те, що були вирубані ліси на схилах Дніпра, і дощові потоки почали їх руйнувати легко переносючи піски та глину з незакріпленої рослинністю похилої поверхні в пониззя.

В Черкаській області великі ділянки займають ерозійно-небезпечні території. Наприклад на Канівщині 1/7 території вкрито ярами.

Щоб запобігти подальшому руйнуванню земної поверхні та змиву родючого шару ґрунту, *яри закріплюють, обваловують та заліснюють, балки терасують.* Проти видування родючого шару ґрунту *висаджують лісозахисні смуги.* Проводять також заходи, спрямовані на захист землі від забруднення стічними водами із шкідливими домішками.

Внутрішні води

Розвиток промисловості, сільського господарства, транспорту, а також проведення робіт по осушенню боліт, зрошенню земель негативно вплинули на стан водних об'єктів області. Щоб зберегти води області, *розчищають ріки, укріплюють береги, висаджують водоохоронні лісові смуги* тощо.

Рослинний та тваринний світ

Для багатьох рослин, диких тварин настали тяжкі часи.

В зв'язку з розорюванням земель, будівництвом доріг, міст, сіл, розвитком індустрії туризму змінюються звичні для них умови існування. Різка зміна рослинності стала загрозою для диких тварин. Вони втратили місця свого звичного помешкання та були позбавлені можливості знаходити звичну їжу. Ті рослини та тварини, яким загрожує серйозна небезпека вимирання заносяться до Червоної книги.

На території Черкащини нараховують 65 видів рідкісних і зникаючих рослин.

Із 377 видів хребетних тварин області 28 видів стали зникаючими та рідкісними. До них належать **птахи**: *дрохва, стрепет, сірий журавель, чорний лелека, орлан-білохвіст, пугач, орел-могильник, зміїд, лебідь-шипун.* Серед **савців** Червоної книги України на Черкащині проживають *мала кутора, європейський широкоух, велика вечірниця, садовий вовчок, степовий тхір.* До зникаючих та рідкісних **комах** краю можна віднести *жука оленя, бражника «Мертва голова», махаона, зорьку зегріс* тощо. Всього 40 видів.

Прикро, але рідкісними стали **рослини**: *первоцвіт весняний, валеріана блискуха, конвалія, звіробій*, а також рослини занесені до Червоної книги України: *ковила дніпровська, пролісок звичайний, горицвіт весняний, вовчі ягоди пахучі*.

До заходів, спрямованих на збереження природи, належить також створення природоохоронних територій та об'єктів. В Черкащині вони представлені **природним заповідником, заказниками, пам'ятками природи, заповідними урочищами**.

Канівський природний **заповідник** – один з найдавніших в Україні, де протягом тисячоліть органічно поєднувалися історія природи та народу. Унікальність рельєфу, неповторна краса ландшафтів, величезне біорізноманіття дивом збереглися в самому центрі густонаселеної України. Заповідник був створений у 1923 році.

Нині загальна його площа становить понад 2 тис. га. Він включає придніпровські кручі від Княжої до Чернечої гори і частину Дніпра разом з островами Круглик і Шелестів та Зміїні острови в Канівському водосховищі.

Різноманітний і унікальний рослинний світ об'єднує понад 1000 рослин, серед яких 34 види занесені до Червоної книги України.

Тваринний світ заповідника – *понад 10000 видів безхребетних тварин. Комах у заповіднику близько 7800 видів, з яких 36 видів занесено до Червоної книги України*. Тут *понад 200 видів павукоподібних, 42 види багатоніжки*, у тому числі **рідкісний полідесмус український**. Виявлено *до 150 видів молюсків*. Серед *хребетних тварин 226 видів птахів, 51 вид ссавців, 11 видів земноводних, 8 – плазунів*.

Багата природа Канівських гір і сьогодні. Основну частину території заповідника займають листяні ліси (переважно граб) з багатим трав'яним покривом. Зі сходу територію заповідника омивають води Дніпра, де розташований Канівський **іхтіологічний заказник**. Це місце постійної концентрації та нересту *ляща, судака, щуки, тереха, сома, плотви* та ін.

У 1974 році на площі 4,5 тис. га було створено Липівський **орнітологічний заказник**, який розміщений в акваторії Кременчуцького водосховища (Золотоніський район).

Відомий також Руськополянський **ботанічний заказник** республіканського значення, як місце зростання на площі понад 160 га рослини *вовчі ягоди пахучі*.

Пам'ятки природи

До цікавих оригінальних живих витворів природи, що охороняються, можна віднести *шестистовбурне дерево дуба звичайного* з одного кореня, що росте в Свидівському лісництві, та дерево, утворене внаслідок зростання *дуба з вільхою*, в цьому ж лісництві.

Серед окремих пам'ятників природи – *дуб Залізняка* (хутір Буди Чигиринського району). Він має в обхваті 8,64 м, запас деревини 37,5 м³. Це один з трьох дубів на Україні тисячолітнього віку.

В лісовому урочищі «Різаний яр» Корсунь-Шевченківського району росте дуб Богдана Хмельницького.

Дуб Т.Г.Шевченка росте в садибі, яка раніше належала пану Енгельгарду.

Об'єкти антропогенного походження

До природоохоронних територій належать також парки , що створені руками людини. В Умані знаходиться **всесвітньовідомий дендропарк «Софіївка»**, який має *більше 670 видів, форм порід дерев і кущів, 586 видів і форм трав'янистої рослинності*, в тому числі такі екзоти, як *кипарис болотний, туя західна, софора японська, бархат амурський* та інші. З дендропарку в усі кінці країни та за кордон надходять саджанці троянд. Тут їх вирощується понад 150 сортів. Уманський заповідник підтримує постійні зв'язки більш як з 150 науковими установами світу, надає допомогу у створенні нових парків в країні.

Одним з найстаріших на Черкащині є **Козацький парк** у селі Козацьке Звенигородського району, який є пам'яткою природи загальнодержавного значення. Рік заснування – 1750. В його історію вписали сторінки князі Любомирські, Г. Потьомкін, С.Ф.Голіцин, баронеса Врунгель. На території парку створена водяна система з 4 ставків із греблями, водотоками, містками. До нашого часу збереглася головна алея з вікових дерев, липи, ясена, яка перетинає парк з півдня на північ.

Крім того , в області є ще такі парки – пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення: Тальнівський, Корсунь-Шевченківський, Соснівський (Черкаси), Парк Декабристів (Кам'янка).

У 1980 році в Черкасах закладений **зоопарк** . Має площу 8000га. Утримується 124 види тварин із різних куточків земної кулі , із них 13 занесених до Червоної книги України.

Література

1. Жирна Л.А., Кухарез Д. І. Вивчення курсу «Рідний край» в початкових класах: методичні рекомендації. – Черкаси: Черкаський обласний інститут удосконалення вчителів, 1992. – 41 с.
2. Журило С. // Вечірні Черкаси. – N 21. – 19 травня 2004 р. – с.19.
3. Новикова В.І. Географія рідного краю. Черкащина: Підручник для 5 класу загальноосвітніх шкіл Черкаської області. – Черкаси: Вибір, 1999. – 96с.
4. Новикова І.В. Географія Черкаської області: Підручник для 8 – 9 класів загальноосвітніх шкіл Черкаської області. Вид., 2-е допов. і виправ. – К. : Мапа, 2004. – 128 с.
5. Яришева Н. Ф. Основи природознавства : Природа України : Навч. посібник. — К.: Вища шк. , 1995. – 335 с. : іл.

Зміст

Рідний край на території України

Погода в рідному краї

Корисні копалини в рідному краї

Ґрунти в рідному краї

Природні угруповання рідного краю

Рослинництво в рідному краї

Тваринництво в рідному краї

Промисловість в рідному краї

Охорона природи

Рослини лук

Тонконіг лучний

На початку літа зацвітає багато трав , і серед них тонконіг. Вітер гойдає пухнасту волоть тонконога на тоненькому зеленому стеблі. Ця трава росте на вологих місцях. Її соковитим листям і стеблами живляться свійські тварини. Восени стебла тонконога засихають , а в землі залишається кореневище , яке наступної весни дасть життя новій рослині, і знову будуть прикрашати луки ніжні волоті тонконога.

Лисохвіст лучний

Недаремно так назвали. Його пухнасті м'які султани справді нагадують хвіст лисиці. Росте лисохвіст на луках , у вологій землі. Пишно розростаються його стебла і листки. Лисохвіст люблять свійські тварини.

Конюшина

Коли зацвітає конюшина, луки стають подібними до барвистого килима. Скрізь, куди не кинеш оком, виглядають рожеві кульки. Квіти у конюшини дрібненькі, але їх багато, і вони зібрані у пишні голівки. Листки трійчасті: в одному листку з'єднані три овальні листочки. Росте конюшина на землях , де багато сонця і вологи. На одному місці вона може рости 15 років. Конюшина дуже корисна рослина. Її їдять коні, корови, кози, кролі . На квітках конюшини джмелі збирають солодкий сік – нектар. Людям приносить користь як лікарська рослина.

Горошок мишачий

Має довге і витке стебло. Між стеблами красуються фіолетові китиці квітів, що нагадують намистинки , нанизані на нитку. У сполученні з витонченими загостреними листочками і ніжними вусиками густе сплетіння цієї рослини дуже гарне. Якщо зігнути стебло віночком, вийде чудовий декоративний візерунок. Коли закінчується цвітіння мишачого горошку, з'являються плоди, в яких містяться маленькі горошинки. Ними люблять ласувати миші, тому й назвали цю рослину так.

Жовтець золотистий

Немов золотисті вогники , горять серед лучних трав квіти жовтеців. Назву свою вони одержали тому, що мають яскравий жовтий колір. Стебла у них стрункі, високі, пелюстки квіток такі блискучі, наче в них відбивається літнє сонечко. Всім би був хороший, жовтець, але він отруйний.

Деревій

Влітку і восени на луках цвіте деревій. На високому стеблі розцвітає багато дрібних білих або рожевих квіток, зібраних на верхівці , наче в букетик. Листки деревію подібні до розпушених пір'їнок. Темно - зелені , густі, вони рясно вкривають стебло. Деревій не вражає красою своїх квіток , і все ж бджоли і джмелі його люблять, бо в його квітках є солодкий нектар і пилок. Деревієм лікуються і люди і тварини.

Шавлія лучна

Це досить висока рослина з довгастими зморшкуватими листками і темно - синіми квітами. Квіти шавлії подібні до ротика , що складається з двох губ. Шавлії – медоноси, лікарські рослини.

Тимофійвка лучна

Гарно розкидає свої стрункі султанчики .
Росте вона на луках, де багато сонця і вологи.
Цю траву люблять свійські тварини.
А якщо її скосити і висушити , можна одержати духмяне сіно.

Рослини боліт

Калюжниця болотна

Навесні, в квітні – травні вона привертає увагу яскраво-жовтими квітами і блискучими темно зеленими листками. Калюжниця росте на перезволожених місцях, багатих на поживні речовини. Цікаво, що рослина зацвітає повторно у вересні, на початку жовтня . Це медонос. Але , як і всі представники родини жовтецевих, калюжниця отруйна.

Валеріана лікарська

Це багаторічна рослина з високим прямостоячим стеблом. Квіти її дрібні, дуже пахучі, зібрані у щитковидні суцвіття. Валеріана – лікарська рослина, у якої особливо ціниться кореневище і коріння.

Очерет звичайний

Високо здіймаються вгору стрункі стебла очерету. Листки у нього видовжені , загострені, їх багато на стеблі , і , торкаючись один одного, вони наче тихенько перешіптуються між собою. Влітку очерет прикрашається густими пухнастими волотями. Від подиху вітру вони коливаються, наче танцюють під ніжну музику. Очерет – дуже корисна рослина: його їдять свійські тварини, люди використовують його як будівельний матеріал, паливо. З очерету можна робити папір і багато інших потрібних людині речей. Очерет очищає воду у водоймах.

Рогіз вузьколистий

Його кореневища добре утримують стебло з вузькими зеленими листками. Коли рогіз відцвітає, утворюються темно коричневі початки з насінням. До пізньої осені вони прикрашають болота. Дозріваючи, вони розлітаються навкруги білими пушинками , що подібні до парашутиків кульбаб. Летять вони далеко , щоб дати початок новим рослинам. Рогіз очищає водойми, прикрашає їх. Із стебел рогузу роблять різні речі: ажурні сумочки, килими. Можна робити з нього і папір. Рогіз може годувати людей. Під час війни партизани викопували кореневища рогузу, сушили і перемелювали його на борошно. З цього борошна вони пекли хліб, називаючи його партизанським.

Рослини прісних водойм

Стрілолист

Залежно від умов життя стрілолист міняє форму листків. У наземної форми листки містяться на довгих цупких черешках і мають стрілоподібні пластинки, від чого і походить назва рослини. Такі ж листки і у рослин, що живуть у неглибокій воді. Коли вода глибока, у стрілолиста утворюються листки іншого вигляду: довгі, стрічкоподібні, які тягнуться і звиваються за течією води.

Латаття біле

Найгарніша квітка наших водойм. У сонячні дні на блакитному дзеркалі води можна побачити сніжно - білі величні квіти з золотою серединкою. Відкриваються квіти лише тоді, коли в небі яскраво світить сонце, а коли воно заходить, квіти згортають свої пелюстки, закриваються, ховаючись під воду до наступного ранку. Біля кожної квітки плавають на воді великі круглі листки. Зверху вони зелені, блискучі, наче полаковані. Коли подивитись у прозору воду, можна побачити довгі і гнучкі черешки листків, прикріплені до товстого кореневища. Коли квітка латаття відцвітає, вона скручується і опускається у воду, де дозрівають плоди з нас

Глечики жовті

Гарно виглядають на спокійній голубій воді яскраво-золотисті квіти глечиків жовтих. І квіти і листя їх схожі на латаття біле, проте вони менші і скромніші: їхні квіти мають лише один ряд пелюсток. Широкі листки, що плавають на воді, довгими черешками прикріплюються до товстого кореневища, що росте на дні водойми. Коли квітка відцвітає, утворюється плід, схожий на маленький глечик, у якому визріває насіння. Кореневищами і листками глечиків жовтих живляться бобри, видри, а насінням – водоплаваючі птахи.

Жабурник звичайний

Має округлі яскраво – зелені листки, що плавають на поверхні, та ніжні білі з жовтою основою, трипелюсткові квіти. Якщо підняти рослину, можна побачити, що від материнської рослини відходить погін з дітками. Восени на кінцях пагонів утворюються бруньки, які опускаються на дно водойм і перезимовують.

